

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้จะเป็นการเสนอหลักการและแนวคิดจากเอกสารและงานวิจัย ตลอดจนวรรณคดีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้ โดย เสนอตามลำดับคือ ความหมายของกิจกรรมเสริมหลักสูตร จุดมุ่งหมายของกิจกรรมเสริมหลักสูตร ความสำคัญหรือประโยชน์ของกิจกรรมเสริมหลักสูตร วิธีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การประเมินผลกิจกรรมเสริมหลักสูตร ความหมายของพลเมืองดี คุณสมบัติและคุณลักษณะของผู้ที่เป็นพลเมืองดีจากความเห็นของบุคคลต่าง ๆ แนวความคิดในการจัดการศึกษาอบรมในเรื่องความเป็นพลเมืองดีให้แก่เยาวชน

ความหมายของกิจกรรมเสริมหลักสูตร

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ปี พ.ศ. ๒๕๒๔ ได้ให้ความหมายของคำว่า "กิจ" หมายถึง จุระ "กรรม" หมายถึง การกระทำการทำงาน ดังนั้น "กิจกรรม" จึงควรเป็นการงานที่ได้ประกอบขึ้นมา นั่นคือ ผู้ทำกิจกรรมหรือผู้เรียนเป็นผู้มีบทบาทในการกระทำ การดำเนินงานให้สำเร็จลุล่วงไปได้ คำว่ากิจกรรมจึงมีความหมายกว้างขวาง เพราะไม่ว่าจะทำอะไรสิ่งนั้นจะถูกเรียกว่ากิจกรรมทั้งสิ้น

หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ทั้งหลายที่จัดให้เด็กได้เรียน เนื้อหาวิชา ทัศนคติ แบบพฤติกรรม กิจวัตร และสิ่งแวดล้อม หรืออย่างไรก็ตาม ซึ่งเรามุ่งหวังจะให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นกับเด็ก เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกับเด็ก เราถือเป็นหลักสูตรทั้งสิ้น หลักสูตรตามความหมายนี้กินความไปถึงประมวลการสอน แบบเรียน ตลอดจนวิธีสอนและกิจกรรมต่าง ๆ ด้วย (เอกวิทย์ ณ ถกลาง ๒๕๑๑ : ๑๐๘)

หลักสูตร หมายถึง ข้อกำหนดที่ว่าด้วย จุดมุ่งหมายของการศึกษา แนวทางดำเนินงาน เนื้อหาสาระซึ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการศึกษา (สวัสดิ์ จงกล ๒๕๒๑ : ๒๐)

ก้อ สวัสดิ์พานิชย์ (๒๕๔๔ : ๑๒๕) กล่าวว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตรคือการทำงานซึ่งครูและนักเรียนจัดเพื่อส่งเสริมความเจริญเติบโตของเด็ก เพิ่มเติมจากที่มุ่งไว้ในหลักสูตร

ธนู แสงศักดิ์ ได้ให้ความหมายของกิจกรรมเสริมหลักสูตรว่า เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นนอกเวลาเรียนตามปกติ เพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้ต่าง ๆ ทั้งที่สืบเนื่องกับหลักสูตรและไม่สืบเนื่อง แต่โรงเรียนมีจุดมุ่งหมายในการจัดทำเพื่อให้เกิดพัฒนาในเด็ก โดยสอดคล้องกับความมุ่งหมายของการศึกษา (ธนู แสงศักดิ์, ๒๕๑๓:๓)

ดังนั้นโดยสรุป "กิจกรรมเสริมหลักสูตร" หมายถึงประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดขึ้น เพื่อส่งเสริมความเจริญของเด็ก ทั้งที่ระบุไว้ในหลักสูตรและนอกเหนือจากที่หลักสูตรกำหนดไว้ กิจกรรมเสริมหลักสูตรนี้มีชื่อเรียกแตกต่างกัน เช่น กิจกรรมร่วมหลักสูตร กิจกรรมนอกหลักสูตร กิจกรรมนอกชั้นเรียน แม้จะเรียกชื่อต่างกันแต่จุดประสงค์ของการจัดก็เหมือนกันนั่นเอง

ความสำคัญในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรนับว่ามีความสำคัญและจำเป็นต่อนักเรียนเป็นอย่างยิ่ง เพราะการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนจะมุ่งพัฒนานักเรียนในด้านเนื้อหาวิชาเป็นสำคัญ ส่วนการพัฒนาในด้านอื่น ๆ จะได้รับการพิจารณาองลงมา ความมุ่งหมายในการผลิตกำลังคนเพื่อพัฒนาประเทศนั้น ต้องการกำลังคนที่มีประสิทธิภาพในการประกอบภาระงาน มีความสามารถซึ่งจะปรับตนเองให้อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ฉะนั้นนักการศึกษาควรพิจารณาองค์ประกอบอื่น ๆ ที่จะมีส่วนช่วยในการพัฒนานักเรียนได้รอบด้าน ดังนั้นการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจัดให้แก่เด็กเรียน ด้วยเหตุผลดังนี้

๑. กิจกรรมเสริมหลักสูตรสามารถดึงความสนใจ ความสามารถพิเศษและความกระตือรือร้นของนักเรียนให้แสดงออกมาได้โดยสมัครใจ สิ่งเหล่านั้นจะปรากฏออกมาได้ก็ต่อเมื่อนักเรียนมีอิสระในการเลือกทำและตระหนักในความรับผิดชอบ

๒. เพื่อสนองความต้องการทางจิตวิทยาของนักเรียนซึ่งอยู่ในวัยรุ่น อันเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม นักเรียนต้องการการยอมรับของบุคคลในวัยเดียวกัน การเป็นสมาชิกของกลุ่ม การยกย่องชมเชย การประสบความสำเร็จ การอยู่ในสภาพแวดล้อมที่อบอุ่น เป็นมิตร

๓. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรจะช่วยให้นักเรียนรู้จักใช้เวลาว่างให้มีคุณค่าและเกิดประโยชน์ทั้งต่อส่วนรวมและตนเอง เพราะเมื่อนักเรียนมีกิจกรรมซึ่งตนสนใจทำร่วมกับเพื่อน นอกจากนี้ยังอาจจะเกิดความสนใจใหม่ ๆ ขึ้น เพราะได้พบบุคคลที่มีความสนใจเหมือน ๆ กัน และกิจกรรมบางประเภทอาจจะช่วยให้ได้พบสิ่งที่มีค่าต่อชีวิตในอนาคต

๔. เป็นการสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีระหว่างนักเรียน และนักเรียนกับครูอาจารย์ เพราะการได้ทำงานร่วมกันทำให้บุคคล ได้มีโอกาสรู้จักกันมากขึ้น มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ซักถามความเข้าใจและข้อเท็จจริงซึ่งแต่ละฝ่ายต้องการรู้ แต่ครูอาจารย์ควรระมัดระวัง เรื่องการวางตนให้ถูกต้องกับจรรยาบรรณของอาชีพและวัฒนธรรมอันดีงาม

๕. กิจกรรมเสริมหลักสูตรช่วยพัฒนาความเป็นผู้นำของเด็ก ได้ดีกว่าการเรียนในชั้นเรียน ครูอาจารย์ที่ปรึกษาจะต้องปล่อยให้เด็กมีโอกาสจัดทำเอง มีโอกาสเลือกและประกอบกิจกรรมด้วยตนเอง นอกจากบางครั้งที่เด็กต้องการความช่วยเหลือบางประการ เพราะถ้าครูไปเกี่ยวข้องมากเกินไป สภาพของการจัดกิจกรรมก็จะไม่แตกต่างไปจากการเรียนในชั้นเรียน (สุวิทย์ โคตรธนู, ๒๕๒๒:๑๔ - ๒๐)

สำหรับความคิดของนักการศึกษาต่างประเทศที่มีต่อกิจกรรมเสริมหลักสูตร พอจะสรุปได้ดังนี้

แฮร์รี ซี แมคคาวน์ (Harry C. Mckown 1938:4) มีความเห็นว่า "หลักสูตร และกิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นสิ่งที่แยกออกจากกันไม่ได้ แม้ว่าวิธีการ อุปกรณ์และเครื่องมือในการจัดนั้นแตกต่างกัน แต่นักเรียนและครูอาจารย์เป็นบุคคลกลุ่มเดียวกันและมีจุดมุ่งหมายพื้นฐานของการจัดการศึกษาที่อันเดียวกัน"

นาธาน เอส เบลันท์ และ เฮอร์เบิร์ต เจ เคล้าสมาเยอร์ (Nathan S. Blount and Herbert J. Klausmeier 1968: 546 - 548) มีความเห็นว่า "การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรจะช่วยพัฒนาความเป็นผู้นำ การรู้จักเคารพนับถือผู้อื่น การมีสุขภาพดี มีความสุข มีทักษะในการใช้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย มีอารมณ์ที่มั่นคง รู้จักค่านิยมต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้เขาสร้างสัมพันธ์ภาพกับคนในวัยเดียวกันหรือกับผู้ใหญ่ได้ และยังช่วยให้เขามีโอกาสร่วมทำงานกับคนอื่นกว้างขวางขึ้น ทั้งกับเพื่อนนักเรียน ครูอาจารย์ และสามารถที่จะดำรงตนอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข"

อดอล์ฟ อันราท์ (Adolph Unruh 1949:3) ได้ให้ความสำคัญต่อกิจกรรมเสริมหลักสูตรว่า "ไม่ควรเริ่มกิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นกิจกรรมพิเศษนอกเหนือไปจากการเรียนการสอน เพราะกิจกรรมเสริมหลักสูตรจะสามารถให้ประสบการณ์ที่ดีที่สุดตามความต้องการของหลักสูตร ซึ่งเน้นการ

ปรับตัวของนักเรียนชายหญิง ให้ดำรงอยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้กิจกรรมเสริมหลักสูตร ยังสามารถให้บทเรียนอันมีคุณค่ายิ่งแก่ชีวิตด้วย

เคนเนท วิลคอกซ์ (Kenneth Wilcox 1966:3) กล่าวว่า "การเข้าร่วมการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรอย่างจริงจัง ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินงานหรือการเข้าร่วมแข่งขันกีฬา จะช่วยสร้างอุปนิสัยของแต่ละบุคคลได้"

จอห์น อาร์ แชนนอน (John R. Shannon 1949:275) ได้เพิ่มคุณค่าของกิจกรรมเสริมหลักสูตรและกล่าวว่า "การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรควรจะได้รับการศึกษาว่าเป็นเรื่องส่วนตัวเรื่องหนึ่ง ซึ่งจะต้องคำนึงถึงเมื่อมีการทำหลักสูตร เพราะกิจกรรมเสริมหลักสูตรจะมีบทบาทในการศึกษายอมรับว่าสามารถจะช่วยพัฒนาบุคลิกภาพของนักเรียนได้"

จากความคิดเห็นของนักการศึกษาและงานวิจัยต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศที่กล่าวมาแล้ว ย่อมแสดงให้เห็นว่ากิจกรรมเสริมหลักสูตรมีความสำคัญ และมีความจำเป็นที่จะต้องจัดขึ้นในทุก ๆ ระดับการศึกษา ภายใต้การดำเนินงานที่ถูกต้องเหมาะสม ซึ่งกิจกรรมเสริมหลักสูตรมิใช่เพียงแต่จะทำให้การเรียนการสอนมีคุณค่าและได้ผลเท่านั้น แต่ยังเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมและพัฒนาให้การศึกษาสมบูรณ์ยิ่งขึ้นอีกด้วย

จุดประสงค์ของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

ลักษณะของกิจกรรมที่จัดขึ้นจะต้องเป็นไปตามแนวนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการจะปลูกฝังเยาวชนของชาติให้มีคุณภาพ มีระเบียบวินัย มีความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ตลอดจนการดำรงส่งเสริมเอกลักษณ์และวัฒนธรรมไทย เพื่อความเป็นเอกราชและมั่นคงของชาติตลอดไป ซึ่งลักษณะของกิจกรรมจะต้องเป็นไปตามจุดประสงค์ต่อไปนี้

- ๑. เพื่อสนองความต้องการทางจิตวิทยา เพื่อหาคุณค่าของแรงกระตุ้นเป็นมูลฐานสำคัญให้เกิดผลดีแก่การศึกษา ตามธรรมดาเด็กย่อมชอบการแสดงออก เป็นคนช่างสงสัย ชอบเป็นเจ้าของและอื่น ๆ อีก ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของนักการศึกษาที่จะต้องนำเด็กไปให้ถูกทาง มิฉะนั้นแล้วจะเกิดความเสียหาย

ชั้นในภายหลัง กิจกรรมร่วมหลักสูตรให้โอกาสแก่เด็กมากมายที่จะแสดงออกได้หลายอย่าง และเป็น การเปิดโอกาสให้เราเห็นคุณค่าของแรงดันนั้น เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่การศึกษา

๒. เพื่อเป็นการเตรียมเด็กให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมประชาธิปไตย เพราะกิจกรรมนักเรียน จะสอนความร่วมมือกันทางสังคม การรู้จักเคารพกฎและคำสั่งเพื่อก่อให้เกิดวินัยที่ดี การยอมรับนับถือ ความคิดเห็นของผู้อื่น ฝึกให้รู้จักรับผิดชอบ รู้หน้าที่และฝึกความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี เพราะได้ทำงาน เป็นกลุ่ม เป็นโอกาสให้ได้ฝึกคุณลักษณะที่ดีของแต่ละคน เป็นการฝึกให้เป็นพลเมืองดีต่อไป

๓. เพื่อเสริมสร้างการรู้จักนำตนเองและบังคับตนเองได้ ช่วยให้นักเรียนปรับตนเองให้เข้า กับสภาพชีวิตได้ด้วยความเชื่อมั่นในตนเอง รู้หน้าที่ ฝึกทั้งการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี เพราะได้ทำงาน เป็นกลุ่ม มีแผนงานร่วมกัน อันเป็นโอกาสให้ได้ฝึกคุณลักษณะที่ดีของแต่ละคนไปด้วย การฝึกให้เด็กรู้จัก นำตนเอง (self direction) ข้อนี้มีความสัมพันธ์กับข้อสอง จะต้องแนะนำให้ลูกทาง เพิ่มขึ้นทีละน้อยในสิ่งที่เด็กไม่สามารถบังคับตนเองได้ จนสามารถทำได้โดยลำพังตนเอง ค่อยทำค่อยไป จะต้องให้เกิดและเจริญงอกงามมาจากภายในจิตใจของเด็ก การฝึกเป็นสิ่ง สำคัญมาก

๔. เพื่อสำรวจพัฒนาความสนใจและความถนัดของแต่ละบุคคล ทั้งนี้เพื่อจะได้ฝึกฝนและพัฒนา ความสามารถนั้น ๆ ให้ดียิ่งขึ้น เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกในด้านสมรรถภาพ ด้านความคิดริเริ่ม และความคิดสร้างสรรค์ของเขาได้เต็มที่ ทำให้เขาสามารถติดต่อกับผู้อื่นได้ดี สถาบันการศึกษามีความ รับผิดชอบพัฒนาสมรรถภาพของเด็กในด้านการพูด การเขียน และการอ่าน และการทำความเข้าใจ เรื่องราวที่ได้ยินได้ฟังอย่างถูกต้อง ทำให้เขาได้ค้นพบความสามารถพิเศษ ความถนัดและความสนใจ ที่แท้จริง ได้ฝึกฝนและพัฒนาความสามารถนั้น โดยการลองเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ตนชอบ

๕. เพื่ออบรมสั่งสอนเด็กให้เป็นคนที่มีศีลธรรม สถาบันการศึกษาจะต้องจัดกิจกรรม อบรมสั่งสอนศีลธรรมให้สม่ำเสมอ เป็นโอกาสพัฒนาเด็กให้ปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้อง ในด้านศีลธรรม จรรยา มารยาทอันดีงาม กิจกรรมกีฬา home room จะช่วยได้มาก การเล่นที่ยุติธรรม ความสุภาพ ความอ่อนน้อมในการเล่นกีฬา หรือการแนะนำอบรมสั่งสอนของอาจารย์ home room หรือ อาจารย์ที่ปรึกษาชุมนุมกิจกรรมซึ่งมีโอกาสดีกว่าอาจารย์ที่สอนวิชาสามัญ เป็นต้น

๖. เพื่อชักจูงและแนะนำเด็กให้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เด็กย่อมมีเวลา เช่น หลังจากรโรงเรียนเลิกแล้ว เวลาปิดภาค วันหยุดต่าง ๆ เด็กมีเวลาว่างมากจึงควรพยายามหางานที่ก่อให้เกิดประโยชน์ให้ทำ หรือใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ในด้านสันทนาการ ทั้งเพื่อตนเองและส่วนรวม ช่วยลดปัญหาด้านความประพฤติและระเบียบวินัยให้น้อยลง

๗. เพื่อให้เด็กสนใจกับกิจการของโรงเรียนให้มากขึ้น อันจะเป็นโอกาสให้นักเรียนได้สร้างเกียรติและความเจริญรุ่งเรืองให้แก่สถานศึกษา ทั้งยังจะทำให้นักเรียนเกิดความรู้รักภักดี และเป็นเจ้าของกิจกรรมร่วมกัน เป็นการพัฒนาจิตตารมณ์ของเด็ก ให้รักและภูมิใจในสถาบันการศึกษาของตน มีความสามัคคีในหมู่คณะ หยิ่งในเกียรติของสถาบันและมีชีวิตดี

๘. เพื่อช่วยให้หลักสูตรสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ช่วยให้การบรรลุวัตถุประสงค์ทางการศึกษาอย่างแท้จริง การจัดกิจกรรมให้สัมพันธ์กับวิชาที่เรียนในหลักสูตร เป็นการส่งเสริมการเรียนในหลักสูตรให้ได้ผลดียิ่งขึ้น มีความรู้ความสามารถและความชำนาญเพิ่มเติมมากขึ้นในวิชาที่เรียนตามหลักสูตร เพราะได้ฝึกฝนหาความรู้เพิ่มเติมแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นกัน อันเป็นวิธีการปรับปรุงการศึกษาเล่าเรียนให้ดีขึ้นด้วย

๙. เพื่อก่อให้เกิดวินัยที่ดีส่งเสริมให้เคารพกฎข้อบังคับต่าง ๆ ในสังคมที่ตนอยู่ และวางตนให้ดีในสังคม วินัยที่เลวที่สุดคือวินัยที่เกิดจากการบังคับขู่เข็ญ วินัยที่ดีที่สุดคือวินัยที่เกิดจากความสมัครใจ กิจกรรมร่วมหลักสูตรมีส่วนร่วมฝึกด้านนี้มาก ซึ่งนับว่าเป็นการพัฒนาด้านสังคมของเด็กด้านหนึ่ง เปิดโอกาสให้เขาได้ทำงานตามความพอใจ

๑๐. เพื่อสอนให้มีความร่วมมือกันในวงสังคม การร่วมกันในสังคมเพื่อความมุ่งหมายร่วมกัน เป็นความต้องการอันสำคัญยิ่ง กิจกรรมร่วมหลักสูตรมุ่งฝึกให้เด็กมีโอกาสและรู้จักติดต่อกับชุมชนภายนอก

๑๑. ในด้านการปรับตัวของนักเรียนทำให้รู้จักวิธีทำงานเป็นหมู่ รู้จักแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเอง รู้จักเตรียมตัวเพื่อชีวิตอนาคตเมื่อสำเร็จจากโรงเรียนไปแล้ว ช่วยสร้างเสริมบุคลิกภาพและสุขภาพจิตที่ดี

๑๒. เพื่อทำให้เด็กมีความสุขสมบูรณ์ทั้งทางกายและทางใจ กล่าวคือมีสุขภาพดีทั้งทางกายและใจ อันเป็นความมุ่งหมายสำคัญอย่างหนึ่งของการศึกษา จึงจัดให้มีวิชาพลานามัย เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้พอที่จะทำตนให้เป็นสุขสบายใจได้ กิจกรรมร่วมหลักสูตรช่วยเสริมยิ่งขึ้น เช่น จัดแข่งกีฬาทั้งภายในและภายนอกสถาบัน จัดชุมนุมกีฬาเพื่อเปิดโอกาสให้มีโอกาสฝึกฝน ทำให้มีความรู้ด้านกีฬา มีทัศนคติของนักกีฬาที่ดี ความประพฤติเรียบร้อย ทำให้สถาบันมีคตินิยมที่ดี

๑๓. เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูอาจารย์กับผู้เรียน และระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนด้วยกัน ส่งเสริมให้มีความรับผิดชอบ และรู้จักเคารพบุคคลอื่น

๑๔. เพื่อเตรียมตัวเด็กให้เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว เรื่องนี้เป็นความต้องการที่จะให้เด็กมีลักษณะที่ดีทั่วไปซึ่งผู้ใหญ่ควรจะมี นอกจากนี้ยังมีปัญหาพิเศษ เช่น การแต่งงาน การเลี้ยงดูเด็กเพศศึกษา การใช้จ่ายเงิน และการตกแต่งบ้านเรือน กิจกรรมร่วมหลักสูตรอาจจัดกิจกรรมชุมนุมต่าง ๆ เปิดโอกาสให้เด็กชายและเด็กหญิงได้ทำงานร่วมกัน แบ่งเบาความรับผิดชอบร่วมกัน มีการคบค้าสมาคมกันภายใต้การนิเทศของครูอาจารย์ เพื่อเตรียมตัวเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในกาลข้างหน้า หรือจัดชุมนุมคหกรรมศาสตร์ขึ้นสำหรับเด็ก เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมแนะแนวฝึกให้รู้จักทำงานหารรายได้พิเศษ เป็นการสร้างเสริมนิสัยในการทำงานที่ดีด้วย (ระดับ นิลพังงา, ๒๕๒๔:๒๓ - ๒๔)

สำหรับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ.๒๕๒๔ ได้กล่าวถึงหลักสูตรการจัดกิจกรรมนักเรียนไว้ตามหลักการและเหตุผลว่า เนื่องจากรัฐบาลมีนโยบายที่จะปลูกฝังเยาวชนของชาติไทยให้มีคุณธรรม ระเบียบ วินัย จงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ตลอดจนการดำรงส่งเสริมเอกลักษณ์และวัฒนธรรมไทย เพื่อความเป็นเอกราช ความมั่นคงของชาติ ตลอดจนไป และเพื่อเป็นการสนองนโยบายของรัฐบาล และให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของการศึกษาระดับมัธยมศึกษา จึงได้กำหนดจุดประสงค์ของการจัดกิจกรรมไว้ดังนี้

จุดประสงค์ของการจัดกิจกรรม

๑. เพื่อให้เป็นผู้มีระเบียบวินัย
๒. เพื่อให้มีความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
๓. เพื่อให้มีความเข้าใจและเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
๔. เพื่อให้มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติคามสิทธิ์และหน้าที่ภายในขอบเขตของกฎหมาย
๕. เพื่อให้มีความซาบซึ้งในคุณค่า ดำรงไว้และส่งเสริมเอกลักษณ์วัฒนธรรมอันดีงามของชาติไทย

๖. เพื่อให้เกิดความรักและความสามัคคีในหมู่คณะ
๗. เพื่อส่งเสริมทักษะความถนัด และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
๘. เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายและจิตใจ และรู้จักใช้เวลาให้เป็นประโยชน์
๙. เพื่อให้รู้จักบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม และสร้างเสริมความมั่นคงของชาติ
๑๐. เพื่อให้เป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมขั้นดีงาม
๑๑. เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา

(คู่มือการบริหารการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔, ๒๕๒๕: ๑๐๒ - ๑๐๓)

และบุคคลที่ได้กล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ของกิจกรรมนิตินี้ซึ่งน่าจะยึดถือแนวในการกำหนด

จุดมุ่งหมายของการดำเนินงานกิจกรรมนิตินี้จะได้แก่ แฟรงคลิน เอ มิลเลอร์ และคณะ

(Franklin A, Miller and others, ๑๙๕๖ : ๑๓ - ๒๐) ซึ่งได้กล่าวถึงหน้าที่ของกิจกรรม

นิตินี้ไว้ ๔ ประการ คือ

๑. ประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับตัวนิตินเอง
๒. ประโยชน์ในแง่ส่งเสริมกระบวนการเรียนการสอนและหลักสูตร
๓. ประโยชน์ที่จะทำให้เกิดการบริหารงานของสถาบันที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น
๔. ประโยชน์ที่เกิดกับสังคม

โดยสรุปแล้ว กิจกรรมนักเรียนมีประโยชน์หลายประการคือ

๑. กิจกรรมนักเรียนเป็นเครื่องส่งเสริมนักเรียนในด้านต่าง ๆ เช่น

ก. ทำให้นักเรียนได้ทำสิ่งซึ่งตนสนใจ เช่น บางคนชอบดนตรี ก็มีโอกาสนี้จะได้ฝึกซ้อม

หรือเล่นดนตรีตามที่สนใจ

ข. กิจกรรมนักเรียนที่เป็นเครื่องมือส่งเสริมความเป็นผู้นำ เพราะการจัดกิจกรรม

เหล่านี้เราจัดให้นักเรียนจัดการกันเอง

ค. กิจกรรมนักเรียนช่วยส่งเสริมสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่นักเรียน เช่น การกีฬา

ง. กิจกรรมนักเรียนช่วยส่งเสริมสุขภาพร่างกายและจิต นักเรียนมีโอกาสได้พักผ่อน

รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

จ. ทำให้นักเรียนได้รู้จักติดต่อกับบุคคลอื่น รู้จักการปกครองตนเอง เช่น การจัดทัศนจร การจัดสภานักเรียน เป็นต้น

ฉ. ช่วยให้นักเรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ เช่น ครูจัดการประกวดกระทงระหว่างห้อง นักเรียนจะต้องช่วยกันคิดตกแต่งให้สวยงาม

๒. กิจกรรมนักเรียนทำให้หลักสูตรสมบูรณ์ขึ้น กล่าวคือ

ก. กิจกรรมนักเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทดลอง หรือสำรวจความสามารถตลอดจน ความสนใจของตัวเอง เช่น บางคนพบว่าตนเองชอบการถ่ายรูปและถ่ายได้ดี บางทีการถ่ายรูปอาจจะ นำไปสู่อาชีพช่างถ่ายรูปก็ได้

ข. กิจกรรมนักเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ปฏิบัติสิ่งที่เคยเรียนมาจากห้องเรียน เป็นการทำให้สิ่งที่เรียนมีความหมายขึ้น เช่น ชมรมภาษาอังกฤษ จัดเลี้ยงน้ำชา (tea party) ซึ่งตามปกติเราไม่ค่อยจะมีโอกาสได้จัดในเวลาเรียนจริง ๆ

ค. กิจกรรมนักเรียนเปิดโอกาสให้ครูช่วยแนะแนวให้แก่นักเรียน ซึ่งมีความสนใจ ร่วมกันได้เป็นอย่างดี

๓. กิจกรรมนักเรียนช่วยเหลือในการบริหารงานของโรงเรียน กล่าวคือ -

ก. กิจกรรมนักเรียนก่อให้เกิดความร่วมมืออันดีระหว่างครู นักเรียน และบุคคลอื่น ในโรงเรียนทุกคน

ข. ทำให้ครูได้รู้จักนักเรียนดีขึ้น เราคงไม่ฝันว่าเราจะรู้จักนักเรียนได้ดีในสนามเล่น มากกว่าในห้องเรียน

ค. กิจกรรมนักเรียนบางประเภท เช่น สภานักเรียน มีส่วนช่วยในการควบคุมความประพฤติของนักเรียนได้ส่วนหนึ่ง

๔. กิจกรรมนักเรียนมีส่วนช่วยเหลือชุมชน เช่น กิจกรรมเกี่ยวกับการดูแล กิจกรรมเกี่ยวกับการสังคมสงเคราะห์ เป็นต้น

สำหรับ วิจิตร วรุตบางนุร และคณะ (วิจิตร วรุตบางนุร และสุทธิชญา ชีระกุล ๒๕๒๓: ๔๔) ได้กล่าวถึงคุณค่าและประโยชน์ของกิจกรรมฝึกเรียนที่มีต่อฝึกเรียนไว้ว่า

๑. เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออก และได้แสดงความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่
๒. ค้นหาและฝึกฝนลักษณะของการ เป็นผู้นำที่แอบแฝงอยู่ในตัวเด็กให้เด่นชัดขึ้น
๓. เปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการทำตนให้เป็นพลเมืองดี
๔. เปิดโอกาสให้เด็กใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์แก่ตนเองและส่วนรวม
๕. ส่งเสริมความคิดริเริ่มและสร้างสรรค์ในเด็ก

หลักการจัดกิจกรรม

หลักในการจัดกิจกรรมจะต้องประกอบด้วยหลักการต่อไปนี้

๑. การวางแผนในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ต้องวางแผนให้รอบคอบเพื่อรวบรวมกำลังคน วัสดุอุปกรณ์ วิธีดำเนินงานและสภาพข้อเท็จจริง กำหนดจุดประสงค์หรือความมุ่งหมายของกิจกรรมไว้ให้ชัดเจน โดยกำหนดจุดมุ่งหมายทั่วไป ขอบเขต แนวทางปฏิบัติ และจุดมุ่งหมายเฉพาะแต่ละชุมชน

๒. การดำเนินการจัดกิจกรรมร่วมหลักสูตร เกี่ยวข้องกับสิ่งสำคัญ ๒ สิ่ง คือ

๒.๑ การจัดการทางด้านบุคคล บุคคลที่มีหน้าที่ดำเนินงานโดยตรงในการจัดกิจกรรมร่วมหลักสูตร หรือเสริมหลักสูตรในโรงเรียน คือ ผู้บริหาร คณะกรรมการบริหารโรงเรียน หรือคณะกรรมการที่บริหารทางด้านฝ่ายกิจกรรม อาจารย์ที่ปรึกษา ครูอาจารย์ ตัวผู้เรียน ในการนี้ทุก ๆ คนที่กล่าวถึงมีความสำคัญต่อกิจกรรมทั้งสิ้น แต่บุคคลที่นับได้ว่าสำคัญและมีส่วนติดต่อกับกิจกรรมตลอดเวลาได้แก่อาจารย์ที่ปรึกษาของกิจกรรมนั้น ซึ่งควรจะมีลักษณะและคุณลักษณะดังต่อไปนี้

สนใจในกิจกรรมและพัฒนาการของนักเรียน

เข้ากับนักเรียนได้ดี

เสียสละ อุตสาหะ ซื่อสัตย์ ยุติธรรม

มีประสบการณ์ทางด้านกิจกรรม

มีมนุษยสัมพันธ์ดี บุคลิกดี

เข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินงาน

๒.๒ การจัดการด้านการเงิน เป็นสิ่งแน่นอนที่การจัดกิจกรรมจำเป็นต้องใช้เงินจำนวนหนึ่ง แต่เงินจำนวนนี้จะมาจากไหน คำตอบก็คือ ควรจะเป็นเงินของชุมชนที่จัดหามาเอง โดยความร่วมมือของสมาชิก เพร่ญักจะมีหน้าที่คอยควบคุมทางด้านการเงิน ให้เกิดประโยชน์และข้อสตัย วิธีการที่จะหารายได้ให้แก่ชุมชนได้แก่

การเก็บบัตรในการเข้าชมกิจกรรม เช่น ละคร ดนตรี โต้วาท
ตั้งร้านขายของของชุมชนภายในโรงเรียน
ขายของพิเศษที่ทางชุมชนจัดทำขึ้น เช่น การรื้อวพร สั๊กเกอร์
ขอบริจาคจากสมาชิกผู้มีจิตศรัทธา

ทั้งนี้เพื่อสนองต่อนโยบายของรัฐบาลและความมุ่งหมายของการศึกษา การจัดกิจกรรมในโรงเรียนควรมีหลักยึดถือดังนี้

๑. การจัดกิจกรรมต้องเป็นไปตามนโยบายหลักของรัฐบาล ในการดำเนินงานพัฒนาการศึกษา เพื่อส่งเสริมความเจริญและความมั่นคงของชาติ
๒. จะต้องเป็นไปเพื่อวางรากฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
๓. จะต้องเป็นไปเพื่อส่งเสริมนักเรียนให้มีระเบียบวินัยในตนเอง
๔. จะต้องเป็นไปเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างนักเรียนและครู
๕. การจัดกิจกรรมจะต้องปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนของทางราชการ
๖. การจัดกิจกรรมใด ๆ จะต้องมีการวางแผนและระเบียบข้อบังคับของกิจกรรม

โครงการและระเบียบข้อบังคับนั้นจะต้องเป็นของโรงเรียน

๗. นักเรียนจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งตามความสามารถ ความถนัด ความสนใจ ไม่น้อยกว่า ๑ อย่าง

การเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียนในแต่ละภาค จะเป็นกิจกรรมอย่างเดียวกันหรือไม่ก็ได้

๘. ทุกกิจกรรมจะต้องมีครูอาจารย์ในโรงเรียน เข้าร่วมรับผิดชอบทำ เน้นการ

๙. บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรม จะต้องเป็นบุคคลที่ปัจจุบันอยู่ในสถานศึกษานั้น เว้นแต่วิทยากรให้อยู่ในดุลพินิจของหัวหน้าสถานศึกษา

๑๐. การจัดให้มีกิจกรรมเลือกใด ๆ หรือไม่ ให้อยู่ในดุลพินิจของหัวหน้าสถานศึกษานั้น

๑๑. การจัดกิจกรรมใด ๆ ให้โรงเรียนควบคุมเรื่องการรับ - จ่ายเงิน หรือวัสดุสิ่งของอื่น ๆ ให้เป็นไปตามระเบียบและประเพณี เพื่อความมั่นคงและปลอดภัยของชาติ

๑๒. ในกรณีที่หัวหน้าสถานศึกษาพิจารณาเห็นว่ากิจกรรมใด ๆ ไม่เหมาะสม มีการกระทำหรืออาจนำมาซึ่งภัยอันตรายต่อความมั่นคงของชาติ ให้หัวหน้าสถานศึกษายกเลิกกิจกรรมนั้น ๆ

เสีย

ให้กรมเจ้าสังกัดควบคุมให้เป็นไปตามระเบียบนี้ (ประกาศ ฝึกังงา, ๒๕๒๔:๑๕๓ - ๑๕๔)

ประเภทของกิจกรรม

ว่าเนอ์ มะหา (๒๕๒๓ : ๔) ได้เสนอแนะประเภทของกิจกรรมเสริมหลักสูตร ซึ่งควรจัดในระดับประถมศึกษา ดังนี้

๑. กิจกรรมประเภทการประชุม (assembly)
๒. กิจกรรมประเภทซึ่งจัดตอนกลางคืน (club night)
๓. กิจกรรมประเภทการสมาคมและการพักผ่อน (social and recreation)
๔. กิจกรรมประเภทเสริมสร้างความสัมพันธ์ (joint programs)
๕. กิจกรรมประเภทการแลกเปลี่ยนสิ่งของ ความรู้ หรือความสนใจ (club exchanges)
๖. กิจกรรมประเภทเสริมสร้างการเรียนการสอน
(club as assistants to teachers)
๗. กิจกรรมประเภทการซ่อมแซมสถานศึกษา
(replacing and repairing school property)
๘. กิจกรรมประเภทการผลิตและจำหน่ายสิ่งของ
(making and selling articles)

และถ้าพิจารณาจัดกิจกรรมที่จัดขึ้นในโรงเรียนมัธยมศึกษาจะแบ่งได้เป็น ๒ ลักษณะดังนี้

๑. กิจกรรมเสริมหลักสูตรแบบบังคับ หมายถึง กิจกรรมที่นักเรียนต้องเลือกเรียนอย่างน้อย

สัปดาห์ละ ๑ คาบ ทุกภาคเรียน ตัวอย่างกิจกรรมประเภทนี้ได้แก่

- ๑.๑ กิจกรรมลูกเสือหรืออนุชาด หรือเนตรนารี หรือกิจกรรมผู้นำเพื่อประโยชน์
- ๑.๒ กิจกรรมศาสนา
- ๑.๓ กิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทย
- ๑.๔ กิจกรรมส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์
- ๑.๕ กิจกรรมการใช้ห้องสมุด
- ๑.๖ กิจกรรมการส่งเสริมการใช้สินค้าไทย
- ๑.๗ กิจกรรมอนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม
- ๑.๘ กิจกรรมทัศนศึกษา
- ๑.๙ กิจกรรมนันทนาการ
- ๑.๑๐ กิจกรรมเสริมวิชาการ

๒. กิจกรรมเสริมหลักสูตรตามความสนใจของตัวนักเรียนจะเข้าร่วมกิจกรรมนั้น ๆ หรือไม่ก็ได้ ซึ่งกิจกรรมประเภทนี้ได้แก่เรียนที่สนใจร่วมกันจัดขึ้น มีคณะกรรมการ อาจารย์ที่ปรึกษา ตัวอย่างกิจกรรมประเภทนี้ได้แก่

- ๒.๑ การปกครองหรือการบริหาร เช่น สภานักเรียน กรรมการนักเรียน
- ๒.๒ การบำเพ็ญประโยชน์ เช่น กลุ่มอาสาสมัครทำงานให้ห้องสมุด กลุ่มตรวจคัดเพื่อ
ความสะอาด กลุ่มตรวจคัดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เป็นต้น
- ๒.๓ การกีฬา เช่น ชมรมฟุตบอล ชมรมแบดมินตัน ฯลฯ
- ๒.๔ ด้านวิชาการ เช่น ชมรมภาษาไทย ชมรมวิทยาศาสตร์ ชมรมภาษาอังกฤษ
- ๒.๕ การพิมพ์ เช่น ชมรมที่จัดทำหนังสือประจำโรงเรียน วารสารของชมรมวิชาการ ฯลฯ
- ๒.๖ การประพม์ เช่น นักเรียนจับบรรยายหรืออภิปรายกันเอง เป็นกลุ่มหรือชมรม
บรรยาย หรือปาฐกถา
- ๒.๓ การขึ้นเรื่องหรือสันตนาการ เช่น ชมรมละคร ชมรมดนตรี ชมรมถ่ายภาพสมัคร
- ๒.๘ กิจกรรมเบ็ดเตล็ดจัดขึ้นตามความสนใจของนักเรียน เช่น ชมรมละเล่นหมอบี่
ชมรมถ่ายรูป ชมรมสะสมแสตมป์ ฯลฯ

การจัดกิจกรรมต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์ในการจัดกิจกรรมตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดกิจกรรม พ.ศ. ๒๕๒๐ และผู้จัดควรระมัดระวังว่าการจัดกิจกรรมในโรงเรียนนั้นควรพิจารณาในแง่ที่จะช่วยพิจารณาผู้เรียนหลาย ๆ ด้านพร้อมกันไป ทั้งนี้เพราะการให้การเรียนแก่เด็ก เพื่อให้เด็กพัฒนาในทุก ๆ ด้าน ทางโรงเรียนควรคำนึงถึงกิจกรรมที่จัดขึ้นในโรงเรียนด้วย เพราะเนื้อหาวิชาทุกแขนงต่างก็มีความสำคัญยิ่ง เพราะทำให้เกิดผลสมเจตนาธรรมและนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้

ระบบการจัดกิจกรรมนักเรียนมี ๓ ระบบ ดังนี้คือ

ก. ระบบคะแนน (the point system) ระบบนี้ถือว่าตำแหน่งต่าง ๆ ในกิจกรรมต้องการเวลาแตกต่างกัน ดังนั้นจึงให้คะแนนไม่เท่ากัน เช่น ตำแหน่งประธานของชุมนุม หรือ เลขานุการของชุมนุม มีค่า ๓ คะแนน รองประธาน ๒ คะแนน สมาชิก ๑ คะแนน

โรงเรียนจะกำหนดว่านักเรียนคนหนึ่งมีสิทธิ์จะได้คะแนนเท่าไร เช่น ถ้าโรงเรียนกำหนดไว้ ๓ คะแนน ก็หมายความว่า ถ้านักเรียนได้รับเลือกเป็นประธานชุมนุมใดชุมนุมหนึ่งแล้ว ก็ไม่ต้องเข้าร่วมในกิจกรรมได้อีก

ข. ระบบกิจกรรมใหญ่และกิจกรรมย่อย (major and minor system)

ในกรณีนี้กิจกรรมต่าง ๆ จัดแบ่งออกเป็น ๒ พวกคือ กิจกรรมใหญ่ เช่น ฟุตบอล การดำรงตำแหน่ง หัวหน้านักเรียนทั้งโรงเรียน และกิจกรรมย่อย เช่น หมากรุก การเข้าร่วมเป็นผู้เชียร์ของโรงเรียน ผู้เล่นดนตรี เป็นต้น

โรงเรียนอาจกำหนดว่านักเรียนคนหนึ่งอาจเข้าร่วมในกิจกรรมใหญ่ได้ ๑ อย่าง และกิจกรรมย่อย ๒ อย่าง ตามใจนักเรียนจะเลือกเอา

ค. ระบบการจัดเป็นหมู่กิจกรรม (the group system) โดยวิธีนี้โรงเรียน

จัดแบ่งกิจกรรมออกเป็นหลายหมู่ เช่น กิจกรรมเกี่ยวกับด้านวิชาการ กิจกรรมเกี่ยวกับด้านกีฬา กิจกรรมเกี่ยวกับการแสดงละครและดนตรี เป็นต้น

โรงเรียนจะกำหนดว่านักเรียนคนหนึ่งจะเข้าร่วมได้หมู่ละ ๑ กิจกรรม และจะเข้าร่วมได้ ๒ หมู่ ดังนั้นจึงเป็นการกระจายความสนใจของนักเรียนให้ขยายกว้างออกไป ไม่มีนักเรียนคนใดที่จะเป็นหนอนหนังสือโดยไม่เอาใจใส่ในกิจกรรมอื่น และในขณะเดียวกันก็ไม่มีนักเรียนคนใดที่จะเอาใจใส่แต่การกีฬาเพียงอย่างเดียวได้ (สวัสดิ์ นิเทศวรวิทย์, ๒๕๒๘ : ๓๓)

การประเมินผลการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

วันนอร์ มะทา (๒๕๒๓ : ๑๔) กล่าวว่า การประเมินผลในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรนั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะผลจากการประเมินผลจะเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่า การจัดกิจกรรมนั้น มีความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ นอกจากนี้ยังเป็นโอกาสได้สำรวจดูความสนใจ ความต้องการของสมาชิก และข้อบกพร่องต่าง ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะให้ใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงในการจัดกิจกรรมในปีต่อไปให้ดียิ่งขึ้น การประเมินผลที่คิมนั้นควรทำหลาย ๆ วิธี เพื่อจะได้ข้อมูลใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด วิธีการประเมินผลควรประเมินจากบุคคลทุกกลุ่ม ซึ่งมีส่วนรับรู้หรือร่วมในการจัดกิจกรรมนั้น ๆ เช่น

๑. ประชุมคณะกรรมการ เพื่อสรุปผลโครงการศึกษาความสำเร็จและข้อบกพร่องในการจัดดำเนินงาน

๒. ชุมสมาชิกตอบแบบสอบถาม เพื่อศึกษาสัมฤทธิ์ผลของการจัดกิจกรรม

๓. รับฟังข้อคิดเห็นจากครู อาจารย์ ซึ่งมีความสนใจในการจัดกิจกรรม

๔. รับฟังการวิเคราะห์ผลงานจากผู้บริหาร หลังจากสรุปเสนอผลโครงการแล้ว

การประเมินผลการจัดกิจกรรมควรวางเกณฑ์และแบบฟอร์มให้ใช้เหมือนกันทุกชุมนุมหรือชมรม การประเมินผลควรจัดทำดังนี้คือ

๑. ประเมินผลการจัดกิจกรรมทุกครั้ง

๒. สรุปประเมินผลการจัดกิจกรรมก่อนสิ้นปีการศึกษา

การประเมินผลทุกครั้งจะต้องมีการทำรายงานสรุปผลการประเมินเก็บไว้ เป็นหลักฐาน เพื่อใช้เป็นข้อมูลให้คณะกรรมการรุ่นต่อไปได้ศึกษาวิธีการจัดการดำเนินงานทั้งด้านความสำเร็จและความล้มเหลว

และจากเอกสารการสอนของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ชุดวิชาพฤติกรรมกรรมการสอน
ประถมศึกษา (๒๕๒๖ : ๑๗๗) ได้เสนอแนะการประเมินผลการจัดกิจกรรมไว้ดังนี้

๑. บุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรม (ผู้บริหาร คณะครูและนักเรียน) จะต้อง
มีส่วนร่วมในการประเมินผลของชุมนุม

๒. การประเมินผลนั้นต้องใช้วิธีการประเมินผลหลายวิธีด้วยกัน เช่น การออกแบบสอบถาม
การสัมภาษณ์ การวางกล่องแสดงความคิดเห็น การอภิปราย การสังเกต การแสดงออกของนักเรียน
 เป็นต้น

๓. การประเมินผลนั้นควรจะต้องประเมินคุณค่าของกิจกรรมนั้นหลาย ๆ ด้าน เช่น
ลักษณะของกิจกรรม เนื้อหาของกิจกรรม วิธีดำเนินการ กิจกรรม ช่วงระยะเวลาของการดำเนินการ
 เป็นต้น

๔. การประเมินผลนั้น ควรที่จะต้องประเมินในขณะที่กิจกรรมกำลังดำเนินอยู่ และหลัง
กิจกรรมนั้นสิ้นสุดลงแล้ว

๕. ผลของการประเมินผลนั้นควรจะได้นำมาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขกิจกรรมของชุมนุมที่จะทำ
ต่อไปในอนาคต

กรมสามัญศึกษา (๒๕๒๕ : ๔๓ - ๔๔) ได้เสนอแนะไว้ว่า การประเมินผลกิจกรรมควรมี
ลักษณะดังนี้คือ

๑. จุดมุ่งหมายในการประเมินผล เพื่อตรวจสอบดูว่าการทำงานได้ผลตามจุดประสงค์หรือไม่
และรวบรวมข้อมูลสำหรับวิเคราะห์งานว่ามีปัญหาหรือข้อบกพร่องตรงส่วนไหนบ้าง ซึ่งจะได้แก้ปัญหาคือ
สำหรับการประเมินผลงานกิจกรรมนั้น ๆ

๒. ผู้มีส่วนร่วมในการประเมิน

๒.๑ นักเรียนประเมินผลตนเอง และประเมินเพื่อนร่วมงาน ตามจุดประสงค์ปลายทาง
ของกิจกรรม

๒.๒ ครูที่ปรึกษา ประเมินผลการทำงานของตนเองว่าได้ผลตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้
หรือไม่ และประเมินการทำงานของนักเรียน โดยดูที่ผลงานของนักเรียนว่าสอดคล้องกับจุดประสงค์หรือไม่

โดยตรวจสอบแบบประเมินตนเองและแบบชี้แจงการทำงานของนักเรียน และสังเกตพฤติกรรม
เพื่อใช้สำหรับเป็นข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ว่าถ้าไม่ได้ผลเป็นเพราะสาเหตุที่ตัวครูที่ปรึกษาเอง
หรือเป็นเพราะตัวนักเรียน เพื่อที่จะแก้ปัญหา

๒.๓ ครูผู้ร่วมงาน ประเมินเพื่อปรับปรุงและรักษาคุณภาพการจัดการจัดกิจกรรมในโรงเรียน
โดยประเมินตนเอง เรื่องการให้ความร่วมมือ ความสนใจ ความรู้สึกต่องาน และประเมินงานของ
ผู้อื่น

๒.๔ ผู้บริหารประเมินเพื่อควบคุมการจัดกิจกรรมภายในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ
และประสิทธิผล โดยประเมินตนเองในด้านการบริหาร และประเมินผลการจัดกิจกรรมในโรงเรียน
โดยมีขอบเขตที่ตั้งไว้

๓. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน ได้แก่ แบบประเมิน สำหรับแบบประเมินนั้นมีลักษณะ
แตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ของผู้ประเมิน และการสังเกตพฤติกรรม ประเมินแล้วให้นำนักคำตอบ
เพื่อนำมาแปลความหมายอีกต่อหนึ่งตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ซึ่งไม่เหมือนกันในแต่ละโรงเรียน แต่ละประเภท
และแบบของการประเมิน

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความหมายของความ เป็นพลเมืองดี

การให้ความหมายของการ เป็นพลเมืองดีนั้น ได้มีความพยายามที่จะให้คำจำกัดความให้เป็นที่เข้าใจกันในแต่ละสังคม ทั้งนี้เป็นเพราะในแต่ละสังคมนั้นได้คาดหวังที่จะให้ประชาชนพลเมืองของตนเป็นพลเมืองดีในความหมายที่ตนปรารถนา ดังนั้น ความหมายที่แท้จริงของคำว่าพลเมืองดีจึงขึ้นอยู่กับสภาพและความต้องการของสังคมแต่ละแห่ง แต่อย่างไรก็ตามได้มีนักคิด นักการศึกษา นักสังคมวิทยา นักการศาสนา ได้พยายามที่จะให้ความหมายที่เป็นกลาง ๆ ที่จะให้คนทั่วไปได้ศึกษาดังเช่น

วชิร จูระคำ (๒๕๑๗:๓๒ - ๓๔) ได้รวบรวมทัศนะของบุคคลหลายคนที่แสดงทัศนะเกี่ยวกับความเป็น "คนดี" ในยุคสังคมประชาธิปไตยไว้ ๗ แบบ ดังนี้

แบบที่ ๑ เป็นทัศนะของมาสโลว์ เห็นว่าคนดีคือ "คนมีความพอดี" ได้แก่ คนที่มีลักษณะกันโคช ยอมรับตนเองและผู้อื่น กระตือรือร้นต่อชีวิต กล้าเลือกวิถีชีวิตที่เหมาะสมโดยไม่หวังต่อระเบียบแบบแผนที่มีอยู่ รู้จักการแก้ปัญหาและมีความอดทนเพียงพอ เป็นที่พึ่งของตนเอง มีความซื่อสัตย์ในตัวเองและสิ่งต่าง ๆ รู้จักว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีความสงสาร เห็นใจและรักเพื่อนมนุษย์ มีมนุษยสัมพันธ์ มีทัศนคติและค่านิยมในประชาธิปไตย เกรงในศาสนาของตน มีคุณธรรม รู้จักวางเป้าหมาย และวิธีดำเนินการไปสู่เป้าหมาย มีอารมณ์ขัน รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ไม่ลบล้างผู้อื่น มีความคิดริเริ่ม

แบบที่ ๒ เป็นทัศนะของออลเวอร์ต เห็นว่าคนดีคือ "คนที่เจริญด้วยวุฒิภาวะ" ได้แก่ คนที่เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ต่อผู้อื่น คิดถึงส่วนรวม มีความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น รู้สึกเป็นมิตร เข้าใจเห็นใจผู้อื่น ให้ความรักผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนใด ๆ มีความมั่นคงในอารมณ์ มั่นใจในตนเอง ปรับตัวได้ มองและเข้าใจสภาพต่าง ๆ ได้ถูกต้อง แสดงออกอย่างฉลาด มีวิธีการและทักษะในการแก้ปัญหาสามารถรวมพลังในตัวเพื่อทำงานให้สำเร็จ เข้าใจและพอใจในตนเอง มีอารมณ์ขัน มีปรัชญาชีวิตที่แน่นอน

แบบที่ ๓ เป็นทัศนคติของคาร์ล โรเจอร์ เห็นว่าคนดีคือ "คนเสียพร้อม" ได้แก่ คนที่พร้อมจะรับประสบการณ์หรือความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ รักอิสระเสรี เชื่อมั่นในตนเองเสมอ

แบบที่ ๔ เป็นทัศนคติของโคมป์และสติกก์ เห็นว่าคนดีคือ "คนที่มีความพอดี" ได้แก่ คนที่มองเห็นความดีงามในตนเอง เชื่อมั่นในตนเอง รู้จักปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น และสภาพแวดล้อม มองโลกในแง่ดี

แบบที่ ๕ เป็นทัศนคติของไซเบน เห็นว่าคนดีคือ "คนมีบุคลิกภาพปกติ" ได้แก่ คนที่มีความรับผิดชอบควบคุมตนเองได้ มีมนุษยสัมพันธ์ ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ยึดมั่นในอุดมการณ์และมาตรฐานการปฏิบัติของส่วนรวม

แบบที่ ๖ เป็นทัศนคติของแบร์รอน เห็นว่าคนดีคือ "คนมีบุคลิกภาพสุขุม" ได้แก่ คนที่มีความสามารถจัดระบบงานได้ดี รู้จักปรับตัว มีความรู้และมีพลังงานสูง มองสิ่งต่าง ๆ ได้ถูกต้อง ตามที่เป็นจริงได้รวดเร็ว เข้าใจตนเอง มีคุณธรรม ใจกว้างใจดี เห็นว่าตนเองมีความสุขมากกว่าผู้อื่น

แบบที่ ๗ เป็นทัศนคติของ รอย ซีธ เห็นว่าคนดีคือ "นักผจญภัยที่มีเหตุผล" ได้แก่ คนที่มีมนุษยสัมพันธ์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และถ่ายทอดได้ มีความอยากรู้อยากเห็น และมีความคิดเชิงวิจารณ์ เป็นตัวของตัวเองในการตัดสินใจ มีความอดทน

ความหมายของการเป็นคนดีที่บุคคลต่าง ๆ กล่าวมานี้ ล้วนแต่เป็นสิ่งที่บุคคลพึงมีในตนเอง พึงปฏิบัติต่อผู้อื่นและต่อสังคม อันหมายถึง การเป็นคนดีในสังคม ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่า ความเป็นคนดีในที่นี้คือ ความเป็นพลเมืองดีนั่นเอง ฉะนั้น ความหมายของความเป็นพลเมืองดีตามทัศนะของบุคคลดังกล่าวมาแล้วข้างต้น โดยสรุปหมายถึง การเป็นคนที่ดีรู้จักยอมรับตนเองและผู้อื่น มีมนุษยสัมพันธ์ รู้จักปรับตัว รู้จักการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผลและเห็นแก่ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

นอกจากนี้ ยังมีบุคคลต่าง ๆ และสถาบันต่าง ๆ กล่าวถึงความหมายของพลเมืองดีไว้ ดังนี้

เชอร์วูด (Sherwood 1947:1124 - 1128)

ได้กล่าวไว้พอสรุปได้ว่า

การเป็นพลเมืองดีนั้น คือการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว กล่าวคือ ต้องมีความเคารพนับถือ เชื่อฟัง ซึ่งกันและกัน มีความเมตตากรุณา ทำงานในหน้าที่ของตน ไม่ผลัดวันประกันพรุ่ง และต้องเป็นที่พึ่งพาอาศัยของคนอื่น ๆ ได้ และต้องเป็นสมาชิกที่ดีของโรงเรียน มีความตั้งใจ เรียนสม่ำเสมอ มีความซื่อสัตย์ ยอมรับนับถือในสิทธิของผู้อื่น เชื่อฟังผู้ใหญ่ มีความรับผิดชอบในทรัพย์สินและชื่อเสียงของโรงเรียน มีความร่วมมือในกิจกรรมของโรงเรียน นอกจากนี้จะต้องเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนด้วย คือ ต้องรู้จักใช้สิทธิออกเสียงอย่างระมัดระวัง เชื่อฟังกฎหมาย คิดถึงชุมชนมากกว่าตัวเอง ยอมรับนับถือความคิดเห็นของคนส่วนมาก และทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชน

แฟรงคลิน (Franklin 1956:153)

ได้กล่าวถึงความหมายของความเป็น

พลเมืองดีไว้ ๔ ความหมายคือ ในความหมายที่แคบ ความเป็นพลเมืองดีหมายถึง สถานะทางกฎหมาย ในประเทศใดประเทศหนึ่ง และกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดต่อหน้าที่ทางการเมือง เช่น การออกเสียงลงคะแนน การจัดการของรัฐบาล การดำรงตำแหน่งของรัฐ สิทธิและความรับผิดชอบตามกฎหมาย อีกความหมายหนึ่งโดยนัยกว้าง พลเมืองดีหมายถึง คุณภาพของบุคคลที่พึงปรารถนาในฐานะสมาชิกของมนุษย์ ฉะนั้น โดยสรุปทั้งสองความหมายที่กล่าวมา พลเมืองดีจึงหมายถึง ความถึง ความสัมพันธ์ของเอากับบุคคลต่อรัฐบาลของตน และความสัมพันธ์ของเอากับบุคคลต่อสมาชิกอื่น ๆ และกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมประชาธิปไตยสังคมใดสังคมหนึ่ง

เรมี (Remy 1980:15)

ได้ให้ทัศนะไว้ในหนังสือคู่มือสมรรถภาพความเป็น

พลเมืองดีขั้นพื้นฐานว่า "สมรรถภาพความเป็นพลเมืองดี หมายถึง ความสามารถเฉพาะ ที่เอากับบุคคลพึงมี เพื่อที่จะประพฤติตามแนวทาง ซึ่งใช้ความหมายเพื่อที่จะก่อให้เกิดผลที่ตนต้องการ ตามบทบาทในฐานะพลเมือง การเตรียมเยาวชนให้เป็นพลเมืองดีนั้น เรมี (Remy 1980:64) ได้กล่าวไว้ว่า ความเป็นพลเมืองดี ไม่ใช่เป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่เท่านั้นที่จะทำได้ เพราะความเป็นพลเมืองดีเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการปกครองในกลุ่มคนต่าง ๆ หลายกลุ่ม ฉะนั้น เราสามารถที่จะเตรียมเยาวชนให้เป็นพลเมืองดีได้ โดยชี้ให้เยาวชนได้รู้จักสิทธิ ความเป็นพลเมืองดี และความรับผิดชอบ และงานของความเป็นพลเมืองดีได้จากรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง ครู บุคคลอื่น ๆ เพื่อนบ้าน และชุมชนอย่างกว้างขวาง

ศุมน อมรวิวัฒน์ (๒๕๑๘:๓) กล่าวถึงคุณลักษณะของพลเมืองดีว่า พลเมืองดีควรมีคุณสมบัต

ดังนี้คือ

๑. เป็นผู้ที่มีความเข้าใจในวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย รู้จักปฏิบัติหน้าที่ของตน ใช้สิทธิภายในขอบเขตของกฎหมาย มีความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม

๒. เป็นผู้ที่มีศีลธรรม มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณี รวมถึงวัฒนธรรมไทย สามารถที่จะถ่ายทอดคุณค่าและความภาคภูมิใจไปสู่ลูกหลาน

๓. เป็นผู้ที่ใช้ระบบชีวิตของตนได้อย่างเหมาะสมกับฐานะ รู้จักใช้จ่ายพอเหมาะสมควรกับรายได้ รู้จักทรัพยากรธรรมชาติ ปรับตนเองให้เข้ากับเปลี่ยนแปลงของสังคมได้

๔. เป็นผู้ที่มีความรักชาติ ศาสนา จงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์

๕. เป็นผู้ที่รักสงบ มีทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่น มีวิจรรณญาณตัดสินว่าสิ่งใดดีถึงใจชั่ว และมีเหตุผล

พริส หันนาคินทร์ (๒๕๒๐:๑๐๖ - ๑๑๓) เห็นว่าคุณลักษณะที่น่าจะปลูกฝังให้กับนักเรียนคือ

๑. ความยึดมั่นในวัฒนธรรมและค่านิยมอันดีงามของไทย เป็นผู้มีระเบียบวินัย รู้จักสิทธิและหน้าที่ของประชาชนตามระบอบประชาธิปไตย มีความสามัคคี มีความกตัญญูทวดเวทต่อผู้มีพระคุณ ฉลาด รู้จักคิดอย่างรอบคอบและถูกต้องตามทำนองคลองธรรม รู้จักแก้ปัญหา รู้จักปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม และผู้อื่น รู้จักสร้างสมนุษย์สัมพันธ์

๒. การพัฒนาสมรรถภาพส่วนบุคคลคือ มีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ มีความคิดสร้างสรรค์ รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ มีความซื่อสัตย์สุจริต รู้จักพึ่งตนเองขยันขันแข็งไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค มีความสามารถในการฟัง พูด คิด เขียน อ่าน

๓. ความสามารถในการเชิงเศรษฐกิจ คือ เป็นผู้บริโภคที่ดี รู้จักประหยัดและออมทรัพย์ รู้จักสงวนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไม่รังเกียจการทำงานที่สุจริต รู้จักหลักการและวิธีการของสหกรณ์ รู้จักการประสานประโยชน์ของบุคคล หรือกลุ่มบุคคล

๔. ความเป็นผู้ตั้งมั่นในจริยธรรม คือ ความมีน้ำใจเมตตา เสียสละเพื่อส่วนรวมและความอนุรักษของประเทศไทย รักษาเกียรติภูมิของชาติ ความฟังความคิดเห็นของผู้อื่น สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ รู้สึกละอายใจต่อการหลีกเลียงหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย มีศิริโอตปะปะ

๕. ความรู้สึกใน เรื่องชาตินิยม คือ มีความรักชาติ ยึดมั่นในอุดมการณ์แห่งชาติ จงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์

วิทยาลัยครูพิบูลสงคราม จัดสัมมนาผู้บริหารสถาบันผลิตครู เรื่อง "การส่งเสริมคุณลักษณะด้านจริยธรรมของนักศึกษาครูที่พึงประสงค์" เมื่อ ๑๒ - ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๒๗ ได้ผลสรุปเกี่ยวกับคุณลักษณะด้านจริยธรรมของนักศึกษาครู ดังนี้ จริยธรรมเฉพาะบุคคล มีลักษณะ ๓ ด้านด้วยกัน ดังต่อไปนี้

๑. ด้านอุปนิสัย คือบุคลิกภาพของนักศึกษาครูที่พึงปฏิบัติอยู่เสมอ ได้แก่

- ๑.๑ มีความสุภาพเรียบร้อย พุดจาไพเราะ
- ๑.๒ มีความประณีต ละเอียดถี่ถ้วน
- ๑.๓ มีสติและรู้จักควบคุมตนเอง
- ๑.๔ มีความเชื่อมั่นในตนเองและมีเหตุผล
- ๑.๕ มีศีลธรรมประจำใจและปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา ได้แก่
  - ๑.๕.๑ มีความซื่อสัตย์ สุจริต
  - ๑.๕.๒ มีความเมตตา กรุณา
  - ๑.๕.๓ รู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต
  - ๑.๕.๔ มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อบาป

๒. ด้านการดำรงชีวิต คือพฤติกรรมในการดำรงชีวิตของนักศึกษาครู ได้แก่

- ๒.๑ ใช้ชีวิตเรียบง่าย เป็นผู้รักสงบ
- ๒.๒ วางตนให้เหมาะสมกับฐานะ โดยไม่ให้ความสำคัญกับวัตถุมากเกินไป
- ๒.๓ รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
- ๒.๔ ออกกำลังกาย ออกกำลังกาย และออกกำลังกาย
- ๒.๕ ซื่อสัตย์ พึ่งตนเอง และมีความเพียรชอบ
- ๒.๖ มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง
- ๒.๗ รักความก้าวหน้า
- ๒.๘ รู้จักตนเองและปรับปรุงตนเอง
- ๒.๙ มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์

๓. ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม คือพฤติกรรมของนักศึกษาครูที่ควรแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคม ได้แก่

- ๓.๑ มีความรับผิดชอบสูง

- ๓.๒ มีความกตัญญูทศเวทิตี
- ๓.๓ มีความยินดี เป็นผู้ให้
- ๓.๔ มีความเป็นกันเอง
- ๓.๕ มีน้ำใจและจริงใจต่อตนเองและผู้อื่น
- ๓.๖ มีความยุติธรรมและมีน้ำใจ เป็นนักกีฬา
- ๓.๗ มีความเสียสละ รู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตน
- ๓.๘ รู้จักกาลเทศะในการพูดและการฟัง
- ๓.๙ เป็นผู้ฟังที่ดีและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
- ๓.๑๐ สามารถปรับตัวในการทำงานเป็นกลุ่มได้อย่างดี
- ๓.๑๑ ตระหนักต่อปัญหาของชุมชนและร่วมรับผิดชอบในการแก้ปัญหา
- ๓.๑๒ มีความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี
- ๓.๑๓ มีความสามัคคีในหมู่คณะ
- ๓.๑๔ รู้จักรักษาสาธารณสมบัติ
- ๓.๑๕ ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม
- ๓.๑๖ มีระเบียบวินัย และปฏิบัติตามกฎหมาย
- ๓.๑๗ มีความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
- ๓.๑๘ มีความภูมิใจในสถาบันที่ตนศึกษา

สำหรับจริยธรรมในด้านวิชาชีพครู มีลักษณะดังต่อไปนี้

- ๑. มีความศรัทธาในการเป็นครู เห็นความสำคัญของการมีอาชีพเป็นครู
- ๒. มีความมุ่งมั่นในการแก้ปัญหาและบริการสังคม
- ๓. รักความก้าวหน้า มีความสนใจ และชวนชวหายหาความรู้อยู่เสมอ
- ๔. มีความปรารถนาดี เมตตา กรุณาต่อศิษย์
- ๕. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
- ๖. มีความเป็นกันเองและลักษณะน่าเคารพ
- ๗. ให้กำลังใจและแนะนำสิ่งที่ดีมีประโยชน์ต่อศิษย์
- ๘. รักความก้าวหน้าในวิชาชีพ
- ๙. มีความสามารถในการถ่ายทอด
- ๑๐. รู้ถูกต้องลึกซึ้งและเชี่ยวชาญในวิชาที่สอน

(ข่าวครูศาสตร์ ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑๐ วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๔)

ณรงค์ สินสวัสดิ์ (๒๕๒๑:๑๗๑ - ๑๗๕) เห็นว่าประเทศไทยเรามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะเร่งเรื่องคุณภาพของคน และเสนอแนะลักษณะนิสัยที่ควรเสริมสร้างให้คนไทย ดังนี้

๑. การมีความคิดเป็นวิทยาศาสตร์ เชื่อเหตุผลมากกว่าเชื่อสิ่งเหลวไหล
๒. การมีความคิดริเริ่ม
๓. มีความทรหดอดทน
๔. มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม
๕. มีความขยันประหยัด ไม่ท้อปโหย่ง
๖. มีความภูมิใจในชาติไทย
๗. มีระเบียบวินัย และรู้จักทำงานร่วมกัน
๘. เข้าถึงแก่นที่ถูกต้องของศาสนา
๙. มีความเพียรดิ้นรนไม่จุกเอาแต่อกิน
๑๐. มีความรักในด้านกีฬา
๑๑. มีความกตัญญูรู้คุณคน
๑๒. มีความซื่อสัตย์

คำรัง มัชฌมนิพนธ์, เจริญ ไชยชนะ (๒๕๐๔:๑๒๒) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของพลเมืองดีไว้ว่า พลเมืองดีนั้นจะต้องมีหน้าที่ดังนี้คือ

๑. รักษาไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
๒. เคารพต่อกฎหมาย
๓. บัองกันประเทศ
๔. เสียภาษี

บหล่อ วนะภูติ (๒๕๐๗:๓ - ๕) กล่าวถึงหน้าที่ของพลเมืองดีที่มีต่อรัฐหรือชาติพอสรุปได้

ดังนี้

๑. พลเมืองดีควรมีหน้าที่จงรักภักดีต่อชาติ
๒. ต้องศึกษาและเข้าใจกลไกของรัฐ
๓. ต้อง เคารพกฎหมาย
๔. ขอมเสียสละเพื่อส่วนรวม
๕. ให้ความร่วมมือแก่ทางราชการ
๖. ต้องต่อสู้เพื่อทุกสิ่งที่ถูกต้องทุกวิถีทาง
๗. ต้องรู้หน้าที่และทำหน้าที่ของตน
๘. ต้องมีคามักถือธรรม

แนวการจัดการเรียนการสอนเพื่อความเป็นพลเมืองดี

การจัดการเรียนการสอนในสหรัฐอเมริกา เพื่อฝึกอบรมนักเรียนชั้นประถมให้เป็นพลเมืองดี
 ธีน เอ็ดการ์ บรูซ (Bruce 1952:36) ได้เสนอวิธีการให้เด็กเรียนรู้ความเป็น
 พลเมืองดีจากการปฏิบัติตนในแนวประชาธิปไตย โดยใช้กิจกรรมต่าง ๆ เข้าช่วย เช่น สโมสร
 โครงการ สภานักเรียน คณะกรรมการ และสถานการณ์อื่น ๆ ที่ต้องการ ความสุภาพ การยอมรับ
 นับถือ และความร่วมมือกัน นักเรียนจะเรียนรู้บางสิ่งบางอย่างจากสิ่งเหล่านี้โดยการเริ่มเพื่อที่จะ
 ยอมรับความรับผิดชอบ และตระหนักว่าพลเมืองดีต้องการยอมรับในหน้าที่และกันระหว่างกันและกัน
 การยอมรับนับถือผู้อื่น ความซาบซึ้งในบริการที่หน่วยงานทางสังคมจัดให้ การใช้ชบวนการกลุ่ม และ
 โครงการเกี่ยวกับชุมชน สิ่งเหล่านี้จะถูกนำมาพัฒนาทักษะประชาธิปไตยให้กับนักเรียน

ส่วนการเรียนการสอนคำนิยามถึงคุณภาพของครู ขนาดของห้องเรียน วิธีการสอน ตลอดจน
 โครงสร้างทางสังคม และการฝึกอบรมจากที่บ้าน รูปแบบของการจัดการเรียนการสอนนั้น ใช้วิธี
 ปฐมนิเทศ การเสวนบทบาท อภิปรายกลุ่ม การค้นคว้ารายงาน การให้ข่าวสารสื่อมวลชนประกอบ
 การสอน ซึ่งในการสอนนั้นต้องเน้นให้เกิดขึ้นในส่วนต่าง ๆ ดังนี้

๑. ปรารถนาให้นักเรียนมีความเข้าใจในปรัชญา ๓ ประการ ความซื่อสัตย์กับตัวเอง
 ช่วยตนเอง และให้ความร่วมมือ ให้เข้าใจด้วยการกระทำ สร้างให้เกิดเป็นจรรยาบรรณ ฝึกใช้
 ด้วยการบรรยายหรือฟังสอน

๒. ยกระดับจิตใจ ให้นักเรียนตระหนักว่าสามารถมีชีวิตอยู่อย่างสุจริต ไม่ว่าจะอยู่
 ส่วนไหนของประเทศ เพียงแต่ต้องสร้างนิสัยการทำงานให้เข้มแข็ง ร่วมแรงร่วมใจด้วยวิญญานแห่ง
 การช่วยตัวเอง ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ มีจิตใจทำงานที่เบิกบานแจ่มใส อดทนต่อความยาก
 ลำบาก อดทนต่อการถูกเหยียดหยาม และอยู่ในศีลธรรม

๓. สร้างผู้นำกลุ่ม สร้างผู้นำที่สามารถฝึกสอนให้เพื่อนปฏิบัติตามเป็นผู้นำใจไว้ใจได้โดย
 โดยผู้นำจะต้องทรหดและปฏิบัติอย่างจริงจัง ได้รับการยอมรับจากเพื่อน เสียสละ อุทิศตนเพื่อสังคม
 อย่างแรงกล้า การสร้างผู้นำนั้นทำโดยการฝึกอบรม ซึ่งเป็นการแทนประสบการณ์สั่งมือกระทำ
 ทนทานชีวิตตนเอง และศึกษาประวัติแห่งความกล้าหาญ

๔. บ้ายสถิติ แสดงถึงผลสำเร็จของความก้าวหน้า แสดงให้ประจักษ์ในความสำเร็จของการชดเชย ช่วยตัวเอง และการให้ความร่วมมือ (อนุสรณ์ ทรัพย์สิน ๒๕๒๑:๓๖ - ๔๐)

และ ทรอย ฮอลลiday (Troy Holliday 1968: 169 - 171) กล่าวไว้ในเรื่อง Letter Training Means Better Citizen ว่า ปัจจุบันโรงเรียนมีบทบาทมากในการฝึกด้านหน้าที่พลเมือง เพราะโรงเรียนมีอิทธิพลต่อเด็กมากกว่าสถาบันอื่น เพราะมีโครงการฝึกฝนและมีวัตถุประสงค์เฉพาะในการสอนคือ พัฒนาให้เป็นพลเมืองดีตั้งแต่เด็ก ดังนั้นให้เรียนประวัติศาสตร์และการปกครอง โดยให้อ่านเป็นกรบ้าน แล้วนำมาอภิปรายกัน การสอนอย่างเป็นทางการจะวัดผลได้เพียงเล็กน้อยในการพัฒนาคุณค่าและพฤติกรรมของการเป็นพลเมืองดี โรงเรียนและสิ่งแวดล้อมของชุมชนจะทำให้เด็กว่าการสอนแบบเป็นทางการ ครูทุกคนควรร่วมมือในการวางแผนจัดโปรแกรมในการฝึกการเป็นพลเมืองดี ครูทุกคนควรรู้ว่าจะสอนอะไร ในชั้นใด จะสอนซ้ำเรื่องอะไร เมื่อใด และนักเรียนทุกคนควรมีโอกาสในโครงการนี้ โดยมีส่วนร่วมในการจัด เพื่อเป็นการเตรียมตัวเด็กให้พัฒนาคุณค่าทางด้านหน้าที่พลเมืองมากกว่าสั่งให้อ่านหนังสือ ถึงแม้หนังสือมีความสำคัญแต่ควรใช้เป็นหนังสืออ่านประกอบมากกว่า โครงการในการฝึกนี้ต้องสอดคล้องตามเป้าหมายและจุดมุ่งหมาย และเน้นอุดมคติความรักชาติ เพื่อเป็นการแนะแนวทางให้เด็กออกไปเป็นผู้ใหญ่ที่ดี

นอกจากนี้ วิลเลียม แทมบูริโน (Tamburino 1966: 1960 - 171)

ได้กล่าวถึงการศึกษาการเป็นพลเมืองดีว่า การสอนเรื่องการเป็นพลเมืองดีนั้น ต้องมีการกระทำ จะเรียนจากตำราเฉย ๆ ไม่พอและไม่ไ้ผล โรงเรียนจะต้องหากระบวนการสอนที่เป็นความคิดริเริ่มด้วยตนเอง สอนให้เด็กรู้จักภาคภูมิใจในท้องถิ่น ให้มีส่วนร่วมในการเรียนอย่างกว้างขวางในเรื่องการเมือง เศรษฐกิจ และธุรกิจสังคม ในห้องเรียน โดยนำเอาแหล่งวิทยาการในชุมชนเข้ามาให้นักเรียนได้ฝึก แต่การจัดย้อมทำได้ไม่ดีเท่ากับห้องทดลองทางวิทยาศาสตร์ และเป็นไปไม่ได้ที่จะจัดให้เหมือนกับสภาพความเป็นจริง ดังนั้น จึงควรพาเด็กไปดูเหตุการณ์ที่เป็นจริงด้วย โรงเรียนจึงไม่ควรตัดขาดจากชุมชน ควรเตรียมเด็กเพื่อออกไปเป็นสมาชิกตามี่ชุมชนต้องการ สอนให้ดำเนินชีวิตอย่างประชาธิปไตย โดยเฉพาะเด็กในชั้นมัธยมศึกษาจะออกไปเป็นผู้ใหญ่จึงต้องมีการเตรียมการให้มีความรับผิดชอบ ถ้าไม่ให้โอกาสในการฝึกแล้วจะหวังให้เขาเป็นผู้มีความรับผิดชอบได้อย่างไร

ดังได้เสนอแล้วข้างต้น จะเห็นว่าการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นวิธีการที่ช่วยแก้ไขข้อบกพร่อง สนับสนุน ส่งเสริมและพัฒนาผลการจัดการเรียนการสอนให้ได้ผลดีตามจุดมุ่งหมายของการศึกษามากยิ่งขึ้น การส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีมีความจำเป็นยิ่งขึ้น เพราะการฝึกฝนและพัฒนาความเป็นพลเมืองดีจะสำเร็จได้ก็ด้วยการให้นักเรียนปฏิบัติมากกว่าการเรียนการสอนภาคความรู้ ดังนั้นการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีจึงมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย